

8. Бобомуллоев С. Раскопки погребального сооружения из Зардчахалифы //Известия Академии Наук Республики Таджикистан. Сер.: Востоковедение, история, филология. – 1993. – №. 3. – С. 27.
9. Boroffka N. Bronse-und fruheisenzeitliche Geweihtenknebel aus Rumfnien. Berlin. 1998. p188.
10. Сарианиди В.И. Арийская проблема и новый археологический материал. Наука и человечество. М., 1989. стр.13-17.
11. Аскарлов А.А. Древнеземледельческая культура эпохи бронзы юга Узбекистана. Т.,1977. стр.135).
12. Bobomulloev S. Ein bronzzeitliches Grab aus Zardcha Chalifa bei Pendjikent (Zeravshan-Tal) //Archäologische Mitteilungen aus Iran. – 1997. – Т. 29. – С. 121-134.
13. Генинг В. Ф., Зданович Г. Б., Генинг В. В. Синташта //Челябинск. – 1992. – Т. стр.270
14. Итина М.А. История степных племен Южного Приаралья. М., 1977. стр.136-137.
15. Гулямов Я. Г., Исламов У., Аскарлов А. А. Ибтидоий маданият ва Зарафшон этакларида суғориладиган деҳқончиликнинг вужудга келиши. – Изд-во" ФАН" Узбекской ССР, 1966.
16. Аскарлов А.А. Раскопки могильника эпохи бронзы в Муминабаде. -Т.,1969 ИМКУ. стр. 5-10).
17. Литвинский Б.А. Бронзовый век. - ИТН.Т.1. М., 1963. Стр. 95
18. Кузмина.Е. Семиречинский вариант культуры эпохи поздней бронзы. -КСИА. Вып.122. 1970. стр.45.

XX АСР ҚИЗИЛҚУМ ҚАҲРАМОНЛАРИ

Аширов Валижон Илхомович.

Навоий давлат педагогика институти “Миллий ғоя, маънавият
асослари ва ҳуқуқ таълими кафедраси” ўқитувчиси
+99893 661 43 94

Аннотация: Ушбу мақолада XX аср Қизилқум саҳросида янги саноат шаҳарларига асос солиниши, Ўзбекистон ССРнинг индустриал шаҳарлари Навоий, Зарафшон, Учкудук шаҳарларида шунингдек, иттифоқ шаҳарларида ва маҳаллий ишчиларнинг меҳнат фаолиятлари ҳақида маълумотлар қайд этилади. Саноат ривожланиши учун меҳнат қилган қаҳрамон ишчиларнинг меҳнат фаолиятлари ҳақида илмий фикрлар ёритиб ўтилган.

Калит сўзлар: Қизилқум, саноат зонаси, кон бошқармалари фаолияти, Ўзбекистон ССР Қаҳрамони, Навоий, Зарафшон, Учкудук Навоий кон-металлургия комбинати.

Аннотация: В данной статье приведены сведения об основании новых

промышленных городов в пустыне Кызылқум XX века, промышленных городах Навои, Зарафшан, Учкудук Узбекской ССР, а также союзных городах и трудовой деятельности местных рабочих. Освещены научные мнения о трудовой деятельности героических тружеников, трудившихся на благо развития промышленности.

Ключевые слова: Кызылқум, промышленная зона, деятельность горных ведомств, Герой Узбекской ССР, Навои, Зарафшан, Учкудук, Навоийский горно-металлургический комбинат.

Annotation: In this article, information about the founding of new industrial cities in the 20th century Kyzylkum desert, the industrial cities of Navoi, Zarafshan, Uchkuduk of the Uzbek SSR, as well as the

union cities and labor activities of local workers. Scientific opinions about the labor activities of the heroic workers who worked for the development of industry are highlighted.

Key words: Kyzylkum, industrial zone, activity of mining departments, Hero of Uzbekistan SSR, Navoi, Zarafshan, Uchquduq Navoi mining and metallurgical combine.

Одатда изохли луғатларга эътибор қаратадиган бўлсак қаҳрамон атамаси тарихий роман ва дostonларда “ботир”, “жасур”, “чемпион” “шижоати” довюраклиги билан ном қозонган бадиий асарларнинг бош қаҳрамонларга нисбатан ишлатилади. Бирор бир воқеа ходисанинг содир бўлишида асосий сабабчи бош ролни бажарган шахс образи гавдаланади. Кўпгина тарихий жараёнларни сабабчиси якка шахс ёки бирор бир жамоага нисбатан қаҳрамонлик мардлик сўзлари ҳам ишлатилиши барчамизга маълум.

Ушбу атама кейинги пайтларда бир оз янгича кўринишда ишлатилмоқда яъни илгаригидек мард, жасур фазилатлар, ҳислатлар бутун бир саҳро, воҳа чўл ёки ҳудудларни обод қилишда жамиятга фойда келтирган шахсларга нисбатан қўлланилмоқда. Баъзи ҳолларда халқга жамиятга фойда келтириш келажак учун инсониятни тарихий бойлигини асраш йўлида муносиб хизмат қилган инсонларга ҳам маънавий жасорат сўзлари ишлатилади. Бадиий асар ва дostonларда бундай масалаларни кўпроқ учратамиз. Жумладан Алишер Навоийнинг “Фарҳод ва Ширин” дostonида

Ҳунарни асрабон нетгумдир охир

Олиб тупроққа му кетгумдир охир[1;145]. -деб Фарҳод ўз халқига фойда келтириш учун меҳнатга киришади. XX асрда Қарши, Мирзачўл, Қизилқум саҳросини ўзлаштириш ва бир қанча янги шаҳарларга асос солиниш жараёнлари мана шундай миллат қаҳрамонлари Фарҳод образидек ўзларининг жасоратларини намоён этишдилар. Айниқса бу ўзгаришлар Қизилқум саҳросида бирмунча ривож топди. 1950 йилни бошида Учқудукда уран конларини топилиши кейинчалик эса олтин

конларини топилиши геологик қидириш жараёнларини бошлаб юборилиши натижасида Навоий, Зарафшон, Учқудук сингари саноат шаҳарларига асос солиниши натижасида шаҳар индустрияси ва аҳоли демографиясини ортиб борди, натижада Қизилқум чўлида янги индустрияга асосланган шаҳарлар қад кўтара бошлади. Албатта мана шу янги шаҳарларга асос солиниш жараёнлари давомида миллат қаҳрамонларининг ҳам ўз ўрни бор. Лекин иттифоқ даврида бундай меҳнаткаш қаҳрамонларнинг айримларигина давлат мукофотларига сазовар бўлишган.

Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигини қўлга киритгунча “Комбинатнинг олти ходими Меҳнат Қаҳрамони унвонига сазовар бўлганлар. 1970 йилнинг январида Навоий шаҳрида биринчилардан бўлиб, фармонда айтилганидек “Навоий саноат минтақаси корхоналарининг қурилиши ва ўзлаштирилишидаги буюк хизматлари учун” унга Шимолий кон бошқармасининг ер соти проходқачиси Ҳамро Жураев, Навоий кон-металлургия комбинати директори Зарап Петросович Зарапетян, Шимолий кон бршқамаси директори Анатолий Анатольевич Петров (1970 й) лар сазовар бўлишган. 1977 йилда Социалистик Меҳнат Қаҳрамони унвонини Шимолий кон бошқармаси экскаватор машинисти Леонид Григорьевич Заболотко, 1980 йилда Марказий кон бошқармаси ҳайдовчилар бригадири Владимир Яковлевич Лускарёв, 1983 йилда Шимолий кон бошқармаси экскаватор машинисти Виктор Константинович Панкратовлар махсус махсулот чиқаришга доир топшириқларни бажаришда ва илғор технологик жараёнларни жорий этишдаги улкан ютуқлари учун олишган”[7;55] бўлишса 1995 йил Шимолий кон бошқармаси экскаватор машинистлари бригадири Анатолий Николаевич Панин, 1983-2008 йилларда Навоий кон-металлургия комбинати директори 1996 йил Николай Иванович Кучерский, 2008 йил Навоий кон-металлургия комбинати Марказий кон

бошқармасига қарашли 2-гидрометаллургия заводи цех бошлиғи Сойибов Фархад Яхшиевич, 2015 йил Навоий кон-металлургия комбинатини директори Санакулов Қувондиқ Санакуловичлар Ўзбекистон Қаҳрамони унвони билан тақдирланган.

Мана шундай ватан қаҳрамонларини олд қаторидан ўрин олган инсон бу Ҳамро Жураевдир. Ҳамро Жураев 1933 йилда Сурхондарё вилоятида тўғилган. Мактабни тугатгач 1950 йилда Тошкент вилояти Чирчиқ шаҳридаги 13-сонли билим юртини тамомлаб 1950-1952 йилларда Ўрта Осиё кимё машинасозлик заводида меҳнат қилади. 1952-1955 йилларда Совет Армияси сафларида ҳарбий хизматини ўтайди. Армия сафларидан қайтгач Тошкент вилояти Янгиобод шаҳридаги СССР Ўрта машинасозлик вазирлигига қарашли Тожикистоннинг Ленинобод кон-кимё комбинатида кончи бўлиб меҳнат қила бошлайди. 1958 йил Навоий кон-металлургия комбинатига асос солиниши натижасида СССР Ўрта машинасозлик вазирлиги Навоий шаҳридаги Навоий кон-металлургия комбинати Шимолий кон бошқармаси ҳозирги Учқудук шаҳрида кончи бўлиб ишлаган. Учқудук шаҳридаги биринчи кончилардан бири сифатида алоҳида эътироф этилади.

Кейинчалик “Биринчи кончилардан бири Жураев Ҳамро Социалистик Меҳнат Қаҳрамони унвони билан тақдирланди”[8;15]. 1960-1971 йилларда мураккаб кон геологик шароитларида туннел қазииш ишларини ташкил этиш ва такомиллаштиришга янги туннел қазииш ва тозалаш техникасини яратишга катта ҳисса қўшди. Шу билан биргаликда уран қазиб олиш саноатини кенгайтириб ишлаб чиқариш тармоқларини ривожлантиришга ўзининг муносиб ҳиссасини қўшди.

СССР Олий Кенгаши Президиумининг 1970 йил 17 январдаги фармони билан “Учқудук конини саноатда юқори кўрсаткичларда ўзлаштириш, ер ости конларини қазииш юқори тезлик кўрсаткичларига эришгани учун” Ҳ.Жураевга “Социалистик меҳнат

қаҳрамони” унвони берилди”[2;141]. Бундан ташқари бир қанча орден ва медаллар билан ҳам тақдирланган. 1973 йилдан СССР Ўрта машинасозлик вазирлигининг Навоий кон-металлургия комбинатида тоғ-кон техникасини таъмирлаш механиги лавозимида фаолият юрита бошлайди. Ҳ.Жураев ўзининг меҳнатсеварлиги ва касбига бўлган садоқати, саноат тармоқларини ривожланиб боришида алоҳида муносиб хизмат кўрсатиб нафақага чиққунича ўз касбини сир асрорларини шогирдларига ўргатиб “устоз-шогирд” аъёнасини давом эттирди. Ҳ.Жураев 2000 йил вафот этди.

“Афсона одам”, “Чўл бошлиғи”, “Уран қироли” номлари билан шарафланган Навоий кон-металлургия комбинатининг биринчи раҳбари Зарап Петросович Зарапетянни алоҳида эслаб ўтиш жоиз. Зарап Петросович Зарапетян 1914 йил 25 февралда ўша вақтлар Россия империяси таркибидаги Тифлис вилояти (ҳозирги Арманистон)нинг Ахалкалки тумани, Мамзара қишлоғида ўқитувчи оиласида туғилган. 1931 йилда Зарап Петросович Транскавказ саноат коллежини тугатиб меҳнат фаолиятини Москвадаги “Динамо” заводида электромонтёр бўлиб давом эттира бошлайди. 1931-1935 йилларда Москвадаги Паркстрой заводи комсомол кўмитасининг котиби, 1935-1937 йилларда Дмитров шаҳрида Москва-Волга каналини қурилишида комсомол кўмитасининг котиби лавозимларида фаолият юритади. 1935 йил Россия Федерациясининг Кроснаюрск ўлкасидаги Норилск саноат кончилиқ металлургия комбинатини қурилиши муносабати билан техник муҳандис сифатида ушбу ўлкага юборилади. У ерда транспорт бўлими бошлиғи, шўъба корхоналар бошлиғи лавозимларида фаолият юритади. 1945-1953 йилларда биринчи уран рудаларини қазиб олиш бошқармаси Тожикистон ССРдаги 11 сонли кон бошқармасининг бошлиғи этиб тайинланади. Албатта, бу йилларда “совуқ уруш”нинг бошланиши АҚШда атом бомбасини яратилиши ва СССРда ҳам уран маҳсулотига талабнинг

ортиб бориши натижасида кончилик саноатида уран қазиб олиш ва излаб топиш иттифоқ миқёсида ривожлантирилди.

Бу йилларда Зарап Петросович 1951-1955 йилларда Тожикистон ССР Олий Совети ва Ўзбекистон ССР Олий Совети депутати, 1960, 1966, 1970 йилларда Ўзбекистон ССР партия қўмиталарини делегати ва Ўзбекистон Компартияси Марказий қўмитасини аъзоси лавозимларига ҳам тайинланган. 1953-1957 йилларда партия қўмитаси котиби ва СССР геология ва минерал ресурсларни муҳофаза қилиш вазирлиги бош бошқармаси бошлиғининг ўринбосари, 1957-1958 йилларда катта муҳандис лавозимларида фаолият юритган.

Зарап Петросович 1958 йил августида Навоий кон-металлургия комбинатига асос солиниши натижасида ушбу комбинатга директор этиб тайинланади. Унинг раҳбарлиги қийин ва мураккаб вазиятли даврга тўғри келади, сабаби янги ташкил этилган корхонада муаммолар ҳали кўплиги кадрлар етишмаслиги, етакчи ишлаб чиқариш тармоқларида техниканинг етишмаслиги натижасида Москванинг таҳдидли буйруқларини режадан ортиқ бажаришга ҳаракати баъзи мутахассис кадрларни иккиюзламачилик, сохтакорликлар орқали раҳбарга нисбатан тазйиклари адолатсизликларни кучайиб боришига олиб келди. Шундай бўлишига қарамасдан бир қадам ҳам ортга чекинмай ишлаб чиқаришни бирмунча оширди.

“У раҳбарлик қилган даврда комбинат жамоаси қисқа муддатда оғир ва кончилик шароитида Учқудук конида уран рудаларини қазиб олиш корхонаси гидрометаллургия заводини қуриб лойиҳа қувватини ўзлаштирди. Навоий қурилиш индустрияси учун қудратли база яратди: юзлаб километрли темир ва магистрал йўллар, электр тармоқлари қурилди. Қизилқум чўлида Мурунгов олтин конида рудани қайта ишлаш ва олтин қазиб олиш бўйича энг йирик саноат мажмуасини қуриб фойдаланишга топширилди”[5;237]. Саноат ишлаб чиқариш бирмунча ортиб борди.

Зарап Петросович бошчилигидаги ишчилар жамоасини фаол ҳаракати натижасида икки йил давомидаги меҳнатини самараси 1969 йилда 2 гидрометаллургия заводини ишга туширилиши натижасида 999,9 пробадаги жаҳондаги дастлабки қуйма олтин олиш бошлаб юборилади. 1971 йил 10 июнгача Навоий шаҳри ва Зарафшон, Учқудук саноат ҳудудларида уй-жойларни қурилиш жараёнлари кенгайиб бориши ички ва ташқи алоқа миграцияси ортиб аҳоли сони кенгайди. Камтарин ва фидойи инсон Зарап Петросович ҳар доим ишлаб чиқариш жараёнларини ўзи бориб кўрар, ишчиларга керакли кўрсатмалар бериш орқали ишлаб чиқаришда юзага келган баъзи камчилик йўллариини меҳнат тажрибаси орқали бартараф этарди.

“Зарапетян ҳақли равишда Республика кон саноати асосчиларидан бири ҳисобланади. У кенг фикрлашни, истиқболни кўзлаб, қатъий талаб қўйишни, қатъий назорат қилишни биларди, лекин бошқа томондан идорадан буйруқ бермас, янги бинонинг қалин қисмида яшар, аҳволни яхши биларди”[4;66].

Қизилқум чўллариини ўзлаштириш уран ва олтин қазиб олиш саноатини ривожлантиришдаги хизматлари учун “СССР Олий Кенгаши Президиумининг 1970 йил 6 январдаги Фармони билан Социалистик Меҳнат Қаҳрамони билан тақдирланган” [2;159]. 1972 йил декабр ойида Зарап Петросович Зарапетян СССР Фанлар Академиясининг янги ташкил этилган Ядро тадқиқотлари институтининг капитал қурилиш бўйича ўринбосари лавозимига тайинланади. Кейинчалик эса Троиск шаҳридаги ядро-физикавий мажмуаси лойиҳалаштирилади.

Шунингдек Кавказдаги Баксан нейтрино расадхонасининг ер ости илмий мажмуаларини лойиҳалаштириш ва қурилишига раҳбарлик қилди. Тиниб тинчимас Зарап Петросович Зарапетян Зарафшон воҳасидаги сингари Троиск шаҳрида ҳам уй-жой қурилиш, тураржой мажмуаларини ўзининг тажрибасидан фойдаланган ҳолда кенгайтириб борди,

натижада Троиск вилоятга бўйсинадиган шаҳар мақомига эга бўлди.

Зарап Петросович Зарапетян 1998 йил сентябр ойида бўлиб ўтадиган Навоий кон-металлургия комбинати ташкил этилганлиги 40 йиллиги муносабати билан Ўзбекистондан таклифнома олади, аммо байрам тадбирига кела олмай 1998 йил 26 апрелда Троиск шаҳрида вафот этди.

Саноат тармоқларини ривожлантиришга ва бу ҳудудлардаги ишлаб чиқариш тармоқларини ривожланишига алоҳида хизмат қилган инсонлардан бири Лускаров Владимир Яковлевич. Владимир Яковлевич 1935 йил 21 январда Ленинград (ҳозирги Новгород) вилоятининг Боровочи шаҳрида туғилган.

Меҳнат фаолиятини 1952 йилдан механик шогирди сифатида бошлаган. 1968 йилдан Ўзбекистон ССР Ўрта машинасозлик вазирлиги Марказий кон бошқармасини Зарафшон шаҳрида биринчи тоифали ҳайдовчи бўлиб ишлай бошлайди.

“Аср мўжизаси” номини олган Мурунгов олтин конини топилиши натижасида 26 йил йирик автомобилларни бошқара бошлаган. 1973-1993 йилларда БелАЗ-548 самосвол ҳайдовчиси, ҳайдовчилар бригадири, автомобилларни двигателини техник кўриқдан ўтказувчи лавозимларида меҳнат қилган. “СССР Олий Совети Президиумининг 1980 йил 7 августдаги Фармони билан барқарор юқори ишлаб чиқариш кўрсаткичларига эришгани ва олтин қазиб олиш саноатида қўшган ҳиссаси учун “Социалистик Меҳнат Қаҳрамони” унвони ва бир қанча орден ва медаллар билан тақдирланган[2;225]. 1994 йилдан нафақага чиқади. Ҳозирги кунда Воронеж шаҳрида яшайди. 1998 йил Навоий кон-металлургия комбинатининг 40 йиллик юбилейи муносабати билан Ўзбекистондан ташқарига чиқиб кетган фахрий қаҳрамонларга ҳам таклифномалар юборилганида Лускаров Владимир Яковлевич ҳам Ўзбекистонга ўзи фаолият юритган Учқудук шаҳрига ташриф буюриб бу ердаги ўзгаришларни янги техника ва технологияларни, ишлаб чиқаришдаги ўзгаришларни алоҳида таърифлаб таклиф

этилганлиги учун алоҳида миннатдорчилик билдириб ўтади. Ва шундай дейди “Келганимдан кейин ҳамма нарсига кўзимни катта-катта очиб қарайман, ҳаммаси тушдагига ўхшайди. Қандай катта иш, қанчалик матонат!”[7;207]. Лускаров Владимир Яковлевичнинг бугунги кундаги ҳаёти ҳақида аниқ маълумотларни ижтимоий тармоқ ва комбинатнинг бугунги нашр этилган китоблардан қидириб тополмадик.

Ишлаб чиқариш кончилиги соҳасининг машҳур экскаваторчиларининг фахри деб эътироф этилган Заболтко Леонид Григоревични алоҳида ўз ўрни бор. Заболтко Леонид Григоревич 1933 йил Новосибирск шаҳрида туғилган. Меҳнат фаолиятини 1956 йилдан бошлайди. 1957 йилда қишлоқ хўжалигини механизациялаш билим юртида экскаватор машинисти соҳаси бўйича малака оширди ва унинг лойиҳалари асосида карьерларда тош массасини қазиб олишда доимий равишда юқори кўрсаткичларга эришилди. 1963-1983 йилларда Шимолий кон бошқармаси (Учқудук)да меҳнат қилди.

1970 йиллардан енгил қумли гил тупроқлар учун экскаваторларни кончилиги ишлаб чиқариш соҳаларини такомиллаштириб бориш масалаларини илгари сурди ва амалиётга жорий этди ва ўзгаришлар 1973 йилда Учқудукда биринчи бўлиб ЭКГ-81 экскаваторлари учун мўлжалланган йиллик ишлаб чиқариш кўрсаткичига эришилди.

З.Л. Григоревич СССР Олий Кенгаши Президиумининг 1977 йил 8 июндаги Фармони билан ишлаб чиқаришдаги 1976 йил режаси ва қабул қилинган мажбуриятларни бажаришдаги эришган ютуқлари учун “Социалистик Меҳнат Қаҳрамони”[2;145] унвони билан тақдирланди. 1983-1993 йилларда ишлаб чиқариш таълими устаси лавозимида ёшларга устозлик қилиб келади. Заболтко Леонид Григоревич 1993 йилдан нафақага чиқди ва кейинчалик Ульяновск вилояти Димитровград шаҳрига кўчиб кетди у ерда ҳам ўз касбини давом эттириб борди ва 2014 йил 29 июнда вафот этди.

Панкратов Виктор Константинович 1933 йилда Қозоғистоннинг Чимкент шаҳрида туғилган. Меҳнат фаолиятини 1948 йилдан бошлаган. 1961 йилда Ўзбекистон ССРнинг Навоий шаҳридаги Навоий кон-металлургия комбинатини қайта ишлаш комбинатида Шимолий Кон бошқармасида экскаватор машинисти бўлиб ишлай бошлайди.

Шимолий кон бошқармасида “1962 йил сентябр ойида ЭШ-10/60 №1 юривчи экскаваторни ўрнатиш тугалланди. Унинг биринчи устаси бўлажак меҳнат қаҳрамони В.К. Панкратов бўлиб, у 1986 йилда ЭКГ-8И 6384 м³ типидagi экскаваторлар бўйича Учқудукда мутлақ рекорд ўрнатган В.К. Панкратов жамоаси ишлаётган эди”[6;25].

Хатто бу йилларда Учқудукдаги Ғарбий очик кон бошлиғи Н.И.Кучерский билан ҳам муносабатлари яхши эди. Қизилқум чўлининг ер ости бойликларини ўзлаштиришда асосий пешқадам ишчилардан бири эди. 1981йилда унинг бригадаси иттифокда энг юқори кўрсаткичга эришди, яъни йил давомида 6 миллион м.³ тош массаси қазиб олинди. “Экскаватор операторлари Заболотъко ва Панкратовларнинг таклифига кўра, паст ҳажмли оғирлиги 2,5 тонна м³ бўлган енгил қумли-гилли тупроқларни ҳисобга олган ҳолда 10 м³ сифимли челақлардан фойдаланиш бошланди, бу челақлар соҳанинг ривожланишида асосий турига айланди”[6;28].

Бу ўзгаришлар янги конларни ўзлаштириш имконини берди. Натижада 1976 йил 29 мартда “Шон-шараф белгиси” ордени ва бошқа медаллар билан мукофотланади. “Знамя дружбы”[3;67] газетасининг 1983 йил 3 сентябрдаги сониди комбинатни ўша вақтдаги директори Анатолий Анатолиевич Петров фидокорона ва илҳом билан меҳнат қилаётган ажойиб кончилар номини айтиб ишчилар орасида биринчилардан Виктор Константинович Панкратовни исми тилга олинади.

“СССР Олий Кенгаши Президиумининг 1983 йил 25 октябрдаги фармони билан махсус маҳсулотлар ишлаб

чиқаришни кўпайтириш ва илғор технологик жараёнларни жорий этиш бўйича топшириқларни бажаришдаги катта муваффақияти учун Виктор Константинович Панкратовга Социалистик Меҳнат Қаҳрамони унвони берилди”[2;279]. 1986 йилда ЭКГ-81 экскаваторлари бўйича янги рекорд ўрнатилди.

Виктор Константинович Панкратов нафақага чиққанидан сўнг Навоий шаҳрида яшаган. 2000 йиллар атрофида Панкратов Қримнинг Феодосия шаҳрига кўчиб кетган.

Иккинчи жаҳон урушида мардонавор қатнашган ватан уруши қаҳрамони Анатолий Анатольевич Петров 1918 йил 30 июнда Украина пойтахти Киев шаҳрида туғилган. Болалигидан кончилик ва ишлаб чиқариш соҳаларига қизиқиши ортиб борган Анатолий уруш бошланган йилда Москва рангли металл ва олтин институтини тамомлайди ва 1942 йилни октябр ойидан иккинчи жаҳон уруши мудофаасига сафарбар этилади. 1943 йил Брянск фронти 61 армиясининг 9-гвардия милтиқ корпусининг 12-гвардия милтиқ дивизиясининг 32-гвардия милтиқ полкининг адъютанти, катта милтиқ батальони, қоровул капитани лавозимларида фаолият юритган. Жангоҳда ҳам душманга қарши мароданавор кураш олиб боради ва жанглари бирида оғир яраланади. Совет иттифоқи Петров Анатолий Анатольевични жангларидаги жасоратлари учун Биринчи даражали Ватан уруши ордени ва Жасорати учун медаллари билан тақдирлади.

Тиниб тинчимас Петров Анатолий Анатольевич 1944 йилда КПСС сафига кўшилади ва яна оғир яраланади. Кейинчалик касалхонадан даволаниб чиққач Таллиндаги Балтвоярмострой ҳарбий қурилиш батальонига кўмондон этиб тайинланади. 1945-1946 йилларда СССР Тсветмет вазирлиги -Тсветмет Халқ Комиссарлигининг “Главзолото” геология кидирув бошқармасининг ўринбосари лавозимларида фаолият юритиб бошқарув соҳасида ўзининг бир қанча тажрибасини намоён этиб келган. 1953-1959 йилларда

Якуталмаз (Ҳозирги Россия Федерациясининг Саха Республикасидаги Мирний туманининг шаҳри)да трест бошлиғи ўринбосари ва қурилиш бошлиғи лавозимларида фаолият юритади.

Петров Анатолий Анатольевични меҳнат фаолиятини алоҳида даври Ўзбекистон ССРнинг саноат шаҳарларини ривожлантириш билан боғлиқ ҳолда кечди. А.Петров 1959 йил ноябрида вазирлик кўрсатмаси билан Навоий кон-металлургия комбинати ихтиёрига келиб, 26 йил давомида ўзининг куч ғайрати ва билим ва тажрибасини ёш авлодга ўргатиб келган. 1959-1971 йилларда Ўзбекистон ССР Навоий кон-металлургия комбинати Шимолий кон бошқармасини Учқудуқ саноат ҳудудида директор лавозимида фаолият юритиб уран ва олтин қазиб олиш саноатини ривожлантириш соҳаларида бирмунча амалий ишларни ташаббусқори бўлди. “Шимолий кон бошқармаси директори сифатида Учқудуқ участкасида қурилиш-ишлаб чиқариш корхоналарини ташкил этди, унинг раҳбарлигида кон ишлари ер ости ва очик усулда амалга оширилди”[2;287].

А.Петровнинг меҳнатлари СССР Олий Кенгаши Президиуми ва Ўзбекистон ССР раҳбарияти томонидан муносиб кўрилиб 1970 йил 6 январдаги фармони билан Навоий саноат районларидаги корхоналарни қуриш ва ривожлантиришдаги хизматлари учун “Социалистик Меҳнат Қаҳрамони” унвони билан тақдирланди. Навоий кон-металлургия комбинати раҳбари Зараб Петросович Зарапетян комбинат раҳбарияти лавозимидан истеъфога чиққанидан сўнг СССР Ўрта Машинасозлик вазирлигининг тавсиномасига асосан А.Петров 1971-1985 йиллар Навоий кон-металлургия комбинатининг директори лавозимида фаолият юритади. Албатта ҳар иккала инсоннинг раҳбарлик лавозими даврида комбинат ишлаб чиқариш тараққиётида бир қанча ривожланиш механизмлари модернизациялашиб борди. “Иқтидорли ташкилотчилар, афсонавий шахслар, улар

жамоа тарихида энг ёрқин из қолдирди. Уларни нафақат заводдаги минглаб ҳамкасблари абадий эслашади. Улар ҳаёт йўлида ҳеч бўлмаганда бир марта учрашган ҳар бир кишининг хотирасида абадий қолиши мумкин эмасди”[4;64].

А.Петров 1977, 1984 йилларда СССР давлат мукофотларини кўлга киритди. Бундан ташқари “Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши депутати 1980, Ўзбекистон Компартияси Бухоро вилоят кўмитаси аъзоси 1969, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети аъзоси 1971, Навоий вилоят кўмитаси буюроси аъзоси 1982”[5;460] лавозимларига ҳам тайинланган.

А.Петровнинг раҳбарлиги даврида комбинат жамоаси уран қазиб олишни янгича ер ости ювиш усулида амалга оширди. Ва бу иттифоқни ўзида, ундан ташқарида ҳам уран саноат маҳсулотига талабнинг ортиб боришига сабаб бўлди. 1995 йил 2 февралда А.Петров Қрим шаҳрида вафот этган. Феодосия қабристонида дафн этилган.

1997 йил июн ойида Қрим телевиденияси А.Петров ҳақида “Азиз биродар” номли кўрсатув тақдим этади ва унда Петровнинг Қизилқум саҳросида олиб борган жасоратлари гапириб ўтилади. Аммо бу кўрсатув Петров вафот этганидан икки йил кейин унинг туғилган кунига бир ҳафта қолганида аниқроғи 79 ёшни қаршилаши муносабати билан илиқ хотираларига бағишланган эди. Бугунги кунда Навоий ва Учқудуқ шаҳарларидаги кўчаларга А.Петров номи берилган.

1937 йил 21 июлда Украина ССРнинг Мариупол шаҳридаги металлургия заводининг электр чилангари оиласида туғилган Николай Иванович Кучерскийни болалик йиллари Днепропетровск вилоятининг Никополск туманида ўтади, сабаби оиласи 1938 йилда ушбу шаҳарга кўчиб ўтишади. Унинг ёшлик йиллари уруш йилларига тўғри келиб даврнинг қийин машаққатлари, очарчилик ва бошқа ҳаётнинг мураккаб йўлларини оиласи билан бирга босиб ўтди.

Николай Кучерский 1955 йил мактабни

тугатиб Харьков автомобил институтига ўқишга киришга қарор қилади, аммо танловдан ўта олмагач отасининг касби электрик касби билан отасига ёрдам бера бошлайди ва она авлодлари кончилар ота бобоси шахтёрлик касби билан шуғулланган Н.И.Кучерский 1956-1961 йилларда Днепропетровск кончилик институтини кон муҳандиси мутахассислиги бўйича тамомлаб Учқудукдаги Шимолий руда бошқармасида кон устаси сифатида ишга юборилади. “1961 йил сентябр ойдан 1966 йил декабр ойигача Учқудук корхонаси очик усулда қазиб олиш устаси карьер бошлиғи. 1966 йил декабрдан 1971 йил август ойига қадар Шимолий кон бошқармаси карьер бошлиғи. 1971-1983 йилларда бош муҳандис. 1983-1985 йилларда Марказий кон бошқармаси директори”[5;338] лавозимларида ҳам фаолият юритиб келган. Янги асос солинган Учқудукда участка бошлиғи, карьер бошлиғи, бош муҳандис, сўнгра Марказий кон бошқармаси директори лавозимларида ишлаган.

“Кучерскийнинг менежер сифатида шаклланишида комбинатда амал қилинган ва жамоа тарихида ёрқин из қолдирган, истеъдодли ташкилотчи, афсонавий шахслар –директорлар З.П.Зарапетян ҳамда А.А. Петровлар томонидан рағбатлантирилган ижодий изланиш, мустақил фикрлаш муҳити ва руҳи жуда катта таъсир кўрсатди”[7;11].

Николай Кучерский Учқудукда ишлаган пайтларида уран ва олтин қазиб олиш саноатларини ривожлантириб борди. 1985-2008 йиллар Навоий кон-металлургия комбинатини бош директори йилларида ҳам ишлаб чиқариш бирмунча ортди, айниқса Ўзбекистонни мустақиллик йилларидаги иқтисодий узилишлари даврида Николай Кучерский саноат тармоқларини кенгайтириш орқали иқтисодиётни оёққа турғозиш кончиликдаги технологияларни модернизация қилиш жараёнларини амалга оширди.

Украина–Ўзбекистон муносабатларини ривжлантиришга қўшган ҳиссаси учун

Николай Кучерский 2007 йил 17 июлда “Князь Ярослав ” ордени билан ҳам мукофотланган. 2018 йил 13 декабрда Москва яқинидаги клиникалардан бирида вафот этди.

Спортнинг футбол турига кизикган ва ўзи ҳам футбол ўйнашдан ташқари кейинроқ футбол жамоасини тузишни мақсад қилган Анатолий Николаевич Панин 1949 йил 12 мартда Россия Федерацияси Тула вилояти Узловский туманида туғилган. Меҳнат фаолиятини 1967 йилда Тула вилоят Новомосковск шахридаги қурилиш бошқармасида экскаватор машинистлигидан бошлайди. 1970 йилда Учқудук шахридаги Шимолий кон бошқармасига қарашли олтин рудалари очик усулда қазиб олинган конларда экскаватор машинисти ёрдамчиси, 1977-1983 йилларда экскаватор машинисти лавозимларидан бошлаб, 1983-2019 йилларда экскаватор машинистлари бригадаси бригадири шу бошқармага қарашли очик усулдаги “Шарқ” конида экскаватор машинисти бригадири этиб тайинланган.

“Учқудук экскаватор бригадалари орасида айнан у Анатолий Панин алоҳида ажралиб турарди. Ўз мустақиллигини эълон қилган республикадаги биринчи “Мустақиллик” медали таъсис этилганида бу медал 1992 йилда Ўзбекистонда биринчилардан бўлиб Анатолий Паниннинг кўксига пайдо бўлган эди”[3;246].

А.Н.Паниннинг тавсиясига асосан Қизилқум саҳросида олтин рудаларини очик усулда қазиб олишда самарали ва илғор тажрибалардан унумли фойдаланиб, ишлаб чиқаришда юксак натижаларга эришган.

Анатолий Николаевич Панин истиқлолнинг илк йиллариданоқ Республикамиз мустақиллигини мустаҳкамлаш йўлида фаол меҳнатга бел боғлаган кончилардан ҳисобланади. Анатолий Николаевич Панинни давлатимиз ва халқимиз олдидаги муносиб хизматлари тақдирланиб 1995 йил

“Ўзбекистон Қаҳрамони” унвони билан мукофотланган.

Халқ депутатларини Учкудук туман Кенгаши лавозимларида фаолият олиб борган А.Н.Панин мамлакатимизни кончилик соҳасини ривожлантиришга ўзининг муносиб ҳиссасини қўшди. Ўзининг меҳнат тажрибасини ёш шогирдларига ўргатиб металлургия соҳасида алоҳида “Устоз-шогирд” мактабини яратган инсон эди. Устоз мураббий сифатида А.Н.Панин Учкудук ёшларини ватанпарварлик, меҳнатсеварлик руҳида тарбиялашда фидокорлик намунасини кўрсатган. Анатолий Николаевич Панин билан видолашув маросими 2021 йил 25 октябрда бўлиб ўтди.

А.Н.Панин Учкудук туман қабристонига дафн этилган. Бугунги ёш мутахассис кончилар уни номини ўзларини устоз мураббийлари сифатида алоҳида эслашади.

Хулоса ўрнида шунини айтиш мумкинки, қайси халқ ёки миллат вакилларига мансуб бўлишмасин Қизилқум саҳросида янги шаҳар саноат индустриясига асос солган миллат қаҳрамонларини меҳнатини ижобий деб қўллаб қувватлаш муҳим аҳамиятга эгадир. Сабаби улар бугунги миллат вакиллари учун ватанпарварлик меҳнатсеварлик каби фазилатларни давлат тараққиёти йўлида қандай ишга солиш жиҳатларини намоён эта олган саҳро қаҳрамонлари ҳисобланишади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Алишер Навоий “Хамса” – Тошкент: Янги аср авлоди, 2016. – Б. 145.
2. Богуненко Н.Н., Пепипенко А.Д., Соснин Г.А. Герои атомного проекта. Москва–Саров, 2005. – С. 141, 145, 159, 225, 279, 287.
3. Ветштейн Л.М. Чудесный сплав. –Навои. 1998.–С. 67, 246.
4. Кучерский Н.И. Золото Кызылкумов. –Ташкент: Шарк, 1998. –С. 64, 66.
5. Мелуа А.И. Геологи и горные инженеры России. Энциклопедия. Санкт-Петербург. –Наука, 1998. –С.237, 338, 460.
6. Навоийский горно-металлургиический комбинат. Ответственный редактор: Ризаев С.Р. –Ташкент: Шарк, 2002. –С. 25, 28.
7. Серқирра истеъдод. Н.И.Кучерский суръатига чизгилар. Тузувчи муаллиф: С.Р.Ризаев. Тошкент: Шарк, 2004. – Б. 11, 55.
8. Учкудук судьба моя. 40 летию НГМК и города Учкудук посвящается...книга-альбом. – Учкудук, 1998. –С.15.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫХ МЕХАНИЗМОВ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДОВ СТИМУЛИРОВАНИЯ В ГОСУДАРСТВЕННОМ УПРАВЛЕНИИ (НА ПРИМЕРЕ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ)

Ахмедов Анвар Тоирович,
Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги
бўлим бошлиғи, мустақил изланувчи

В государственном управлении одним из приоритетов государственной политики является стимулирование государственных служащих в зависимости от их труда. Именно от эффективного труда персонала зависит процветание страны, ее завтрашний день, ее место в мировом

сообществе. Стимулирование способствует повышению дисциплины, качества труда, повышению у работника духа инициативы, ответственности.

Правовые основы порядка стимулирования государственных служащих, а также опыт ведущих